

HYVIL

Hallintovaliokunnan asiantuntijakuuleminen

**Hyvinvointialueiden rahoitus
Valtion talousarvio 2025 (HE 109/2024 vp)**

Hallintovaliokunta, Kuuleminen 14.10.2024

Minna Korkiakoski-Västi, toimitusjohtaja Hyvil

Hyvinvointialueiden rahoitus on oleellinen osa valtion budjettia

- Hyvinvointialueiden rahoitus perustuu ilman verotusoikeutta toteutettuna valtion rahoitukseen.
- Hyvinvointialueiden järjestämisvastuuta koskevien toiminnallisten muutosten nettokustannusvaikutus tulee rahoituslainsäädännön mukaisesti korvata valtion varoista hyvinvointialueille lähtökohtaisesti täysimääräisesti.
- Lainsäädännön valmistelu edellyttää laajaa kustannusvaikutusten arviointia ja ennakointia, jotta valtion talousarviossa pystytään huomioimaan erikseen toteutettavien lainsäädäntömuutosten nettokustannusvaikutukset hyvinvointialueille.
- Lisähaasteen luo se, että toiminnalliset ja nettokustannusvaikutukset vaihtelevat merkittävästi hyvinvointialueiden kesken.
- Talousarvion tulee olla toiminnallisesti ja taloudellisesti tasapainossa

HVA alijäämän kattamisvelvollisuus 2026

- Hyvinvointialueilla kipuillaan: tehdäänkö budjetti 2025 alijäämän kattamisvelvoitteen ehdoilla vai toiminnallisen järjestämisvastuun ehdoilla
 - Tasapainotetaanko toiminta ja talous VAI tasapainotetaanko alijäämän kattamistavoite
 - Tilintarkastajat antavat eri painotuksilla ohjausta
- Lähes kaikki hyvinvointialueet ovat ilmoittaneet, ettei aika riitä -> vaikuttaa myös valtion talousarvion kehykseen

Valtion talousarvion 2025 perustana on talouden tilan maltillinen kohentuminen ja optimismi

- Alijäämä pienenee 3,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuodelle 2024 arvioidusta 3,7 prosentista. Samalla hidastuu julkisen velkasuhteen kasvu.
- Edellytyksellä, että
 - Hallituksen sopeutustoimet vähentävät menoja ja lisäävät tuloja merkittävästi
 - Hallitusohjelman kirjaukset toteutuvat ja keväällä 2024 päättämät toimenpidekokonaisuudet vahvistavat julkista taloutta 9 mrd eurolla.
 - Mikäli toimenpiteet eivät johda tarvittaviin nettokustannusvaikutuksiin, hallitus toteaa olevansa valmis tekemään talousarviovuonna 2025 tarvittavat korvaavat toimenpiteet.

Talousarvioesitys on optimistinen ja tavoitteellinen, mutta onko myös realistinen?

- Edellyttää merkittävien toiminnallisten ja taloudellisten uudistusten toteuttamista nopealla aikataululla.
 - Mutta on hidasta: uuden budjettilainsäädännön valmistelu, päätöksenteko sekä HVA:lla täytäntöönpano päätöksentekoiheen ovat hitaasti vaikuttavia elementtejä, jotka vaikuttavat viiveellä -> merkittävä hidaste ja jopa epävarmuus
- Työllisyyden parantuminen on edellytys riittävän tulovirran säilyttämiselle ja samalla julkisen talouden menokehityksen hillitsemiselle -> merkittävä hidaste ja jopa epävarmuus
 - Työttömyys aiheuttaa suorien kustannusten kasvun ja verotulokertymän laskun lisäksi monia välillisiä kustannuksia ja palvelutarpeen lisääntymistä hyvinvointialueiden toimintaan ja talouteen
- Sosiaaliturvan leikkaukset johtavat sekä palvelutarpeen kasvuun että kustannuskasvuun hyvinvointialueilla. Tätä välillistä kustannuskasvua hyvinvointialueille ei ole voitu riittävällä tavalla ennakoida menokehityksessä.

Toteutuvatko hyvinvointialueiden muutosohjelmat riittävän nopeasti ja täysimääräisesti?

- Budjettiesitys perustuu siihen, että toteutuvat täysmääräisesti ja välittömästi ja rahoitusta leikataan vastaavasti laskennallisena ja ensisijassa ennakoiden
 - muutokset eivät kuitenkaan tapahdu yhtä äkillisesti kuin laskennallinen rahoitus muuttuu. Henkilöresurssien tarjonnan ollessa niukkaa vapautuvista henkilöstöresursseista ei luovuta vaan niitä kohdennetaan uudella tavalla palvelujärjestelmässä.
 - Myös vaihtuva valtuustokausi haastaa muutosnopeutta alueilla

Ja säästävätkö "säästöt" ja toteutuvatko tulovirrat?

- Mikä oikeasti säästää nettokustannuksia eikä aiheuta tilalle uutta?
 - esimerkiksi perusterveydenhuollon hoitoonpääsyn pidentäminen syö rahoitusta, mutta tunnistetaan riski kustannusten kasvulle
 - tai asiakasmaksujen korottamisen, mikä vähentää hyvinvointialueiden rahoitusta laskennallisesti ja täysimääräisesti, arvioidaan johtavan merkittävästi hallituksen laskemaa pienempään nettotulokertymään mm maksukatosta ja maksuvaikeuksien aiheuttamasta luottotappiosta johtuen.

Riittääkö kansallisen lainsäädäntömuutoksen vauhti erityisesti sotessa?

- Pelkkä tuottavuusloikka tai hallinnon keventäminen eivät riitä -> tarvitaan kansallisia säästöratkaisuja
- Vastuuta kansallisen talouden tasapainottamisesta ei voida säilyttää liikaa hyvinvointialueiden paikallishallinnon harteille
- Lainsäädännön muutoksen hitaus
- Täytäntöönpanon hitaus
- Tarvitaan priorisointia, resurssien kohdentamista kaikkein vaikuttavimpaan ja välttämättömimpään, jotta hyvinvointiyhteiskunta säilytetään.
 - Onko muutokselle kansallista ja yhteiskunnallista valmiutta?
 - Ja riittävän nopeasti

Hyvinvointialueindeksi 3 % ja jälkikäteistarkistus

- Hyvinvointialueindeksi 3 %
 - Kohtuullinen, mutta sisältää tunnistetun riskin (vrt palkkakehitys, inflaatio, toimintaympäristön ennakoimattomat muutokset)
 - Kun se yhdistetään rahoituksen leikkauspäätöksiin (ennakollisiin ja laskennallisiin), on kokonaisrahoituksen riittävydessä merkittävä riski
 - Edellyttää täysimääräisen jälkikäteistarkistuksen (valitettava viive ja riski omavastuusta)

Jälkikäteistarkistus

- vuodelle 2025 varautuminen hyvinvointialueiden rahoituksen 1,4 mrd euron jälkikäteistarkistukseen (tarve kasvanut talousarvion valmistelun aikana)
- alijäämäennuste vuodelta 2024 on kasvamassa talousarvioita suuremmaksi, mikä johtaa myös vuonna 2026 aiempaa ennakoitua suurempaan jälkikäteistarkistuksen tarpeeseen
- korjaa hyvinvointialueiden taloutta liian hitaasti jälkikäteen ja aiheuttaa hyvinvointialueiden talouteen ja samalla kansalliseen talouteen ja toiminnan suunnitteluun "rytmihäiriön", jolloin tilikauden kustannuksiin tarkoitettu rahoituserä ei kohdistu kustannuksen toteutumisvuodelle.
- Jos jälkikäteistarkistuksen omavastuuosuus etenisi hallituksen esityksen mukaisella tavalla, johtaisi tämä hyvinvointialueiden toimintamahdollisuuksien kannalta suuriin vaikeuksiin ja vaarantaisi näiden toimintamahdollisuudet, erityisesti toiminnan kriittisen kehittämisen osalta.

Eräitä yksittäisiä huomioita

- Kela-korvausten kasvattaminen vrt julkisen sote-järjestämisvastuun rahoituksen leikkaus on periaatteellisesti hyvinvointialueiden näkökulmasta vahva kannanotto
- Vammaispalvelulain soveltamisalan mahdollinen laajentaminen (lisärahoitus budjettiesityksessä 24,8 M €) sisältää merkittävän riskin lisämäärärahan riittävydestä – onko taloudellisten vaikutusten arviointi tehty riittävän kattavasti, sillä viime kädessä kustannusvastuu on valtion talousarviossa

Hyvil esittää huolensa: Onko talousarvioesitys riittävällä tavalla taloudellisesti ja toiminnallisesti tasapainotettu?

- Perustuu optimistiseen odotukseen, että kaikki linjatut toiminnalliset muutokset pystytään lainsäädännöllisesti toteuttamaan ja niiden täytäntöönpanossa onnistutaan kaikilla hyvinvointialueilla täysimääräisesti ja viiveettä niin, että laskennalliset kustannussäästöt ja tulon lisäykset toteutuvat.
- Edellyttää onnistumista mm työllisyyden oleellisessa parantumisessa.
- Optimismi ja tavoitteellisuus on lähtökohtaisesti hyvä lähtökohta, mutta.... TAE vuodelle 2025 sisältää oleellisia ja tunnistettavia riskejä siinä laajuudessa, että talousarvioesitys ei kaikilta osin täytä riittävällä tavalla toiminnan ja talouden tasapainottamisvaatimuksen tasoa.
 - Edellyttää myös järjestämisvastuun sisällön uudelleenarviontia
 - Vähimmilläänkin se edellyttää valmiuden käynnistää rinnalla hallituksen itselleen varaaman mahdollisuuden käynnistää lisätoimenpiteiden valmistelun, jolla varmistetaan kustannusvaikutteisten toiminnallisten muutoksen riittävyys.

HYVI
NVOINTI
ALU EYH
TI ÖV
ÄL **HYVIL** FÄ
RDS OMR
ÅDESBOL
AGET